

PRZEWODNIK OŚWIATOWY

ORGAN TOWARZYSTWA SZKOŁY LUDOWEJ.

Adres Redakcji i Administracji: Kraków, ul. św. Anny 5. T. S. L.

Przedpłata rocznie 400 M.

SPRAWOZDANIE

Zarządu Głównego Towarzystwa Szkoły Ludowej za rok 1921.

I.

Warunki pracy. Nastrój społeczeństwa. Odbudowa placówek oświatowych. Trudności. Stosunek do Władz. Stosunek do innych instytucji.

Po siedmiu latach ustawicznego wzmagania się, po licznych przejściach, przełomach, rok 1921 zaznaczył się uspokojeniem do pewnego stopnia, ustaleniem stosunków politycznych i społecznych tak, że my jako T. S. L. uważać go możemy za pierwszy powojenny okres naszej działalności.

Wojna wstrząsnęła do głębi społeczeństwem naszym. Rezultatem wstrząśnięcia tego było uzyskanie niepodległości, ale też z drugiej strony społeczeństwo nasze wyszło z wojny rozbite, wycieńczone i pod bardzo wielu względami zdemoralizowane. W wolnej Ojczyźnie trzeba nam było szukać nowych dróg dla pracy nad budowaniem Wolnej i Niepodległej, nad utrwaleniem ich podstaw, a nam przede wszystkim przypadł w udziale obowiązek utrwalania największej, najważniejszej podstawy, jaką jest moralność obywatelska. Do tej nowej dla nas pracy, nie tyle nowej w istocie rzeczy, ile nowej w formie i charakterze, przystąpiliśmy bogaci w 30-letnią tradycję pracy Tow. Szk. Ludowej, która, jak to śmiało stwierdzić możemy, nie była bezowocną. Ale też niestety w bardzo wielu wypadkach pozostała nam tylko tradycja; wojna i związane z nią wypadki i wstrząśnienia obaliły wiele naszych placówek, wyrwała z naszych szeregów wielu czynnych pracowników, bądźto kładąc kres ich pracowitemu życiu, bądźto przenosząc ich do nowych środowisk, do nowych warunków pracy. Tam, gdzie wrzała praca oświatowa T. S. L., tam, gdzie pracownicy nasi wśród wrogich warunków zakładali fundamenta pod Państwo Polskie,

zastaliśmy przeważnie ruinę. Tam, gdzie wrzała praca, pole uprawy zachwaszczone, bo pozbawione pracowników.

W r. 1921. przystąpiliśmy do odbudowy pracy oświatowej, w całym słowa tego znaczeniu. Zmora wojny przestała gnębić Państwo Polskie. Granice Państwa Polskiego zostały utrwalone. Społeczeństwo polskie, po przezwyciężeniu bardzo wielu trudności, rozejrzeć się mogło w warsztacie pracy narodowej. W rządzie pracowników, nie czekając na inne bodźce, znalazło się i T. S. L. Odezwaliliśmy się apelem do naszych placówek, których często szukać musieliśmy na podstawie dawnych przedwojennych sprawozdań, posiłkując się dawnymi przedwojennymi adresami naszych pracowników i bez wahania przystąpiliśmy do pracy.

Stwierdzić możemy, że Wolne i Niepodległe Państwo nie zastało nas nieprzygotowanych. Mimo przeszkód, mimo niepomiarnych strat w szeregach pracowników, udało się nam odbudowę w znacznej mierze przeprowadzić. Zwrócić musieliśmy baczną uwagę przede wszystkim na kresy nasze, które w czasie wojny najwięcej ucierpiały, i gdzie polskość odwiecznie polskich dzielnic najpoważniej była zagrożona. Na kresach wschodnich, pozbawionych skutkiem wojen polskich szkół, kościołów, czytelni, domów ludowych, zmuszeni byliśmy podjąć starania o odbudowę tych posterunków. Poważna ilość Polaków znalazła się poza kordonem Państwa Polskiego, w państwie czesko-słowackim. Szkolnictwo polskie tamtejsze otoczyć musieliśmy żywą opieką, dopomagając moralnie tamtejszym instytucjom.

Z drugiej zaś strony społeczeństwo, wśród którego mieliśmy pracować, a w szczególności najszerze warstwy tak zwane ludowe przedstawiają nam teren pracy bardzo odmienny od takiego terenu przed wojną. Wypadki wojenne i z wojną związane wstrząśnienia oddały władzę w ręce ludu (w pojęciu technicznym słowa tego). Warstwy te, poniosłszy we krwi i mieniu wielkie ofiary, ujęły w swe ręce władzę. Niechaj nam będzie wolno powiedzieć, że niepodległy był zastał społeczeństwo nasze nieprzygotowanym. Następstwem tego musiały być wstrząśnienia silniejsze od tych, jakim uległy społeczeństwa obce. Ale też z tego powodu tym odpowiedzialniejsza praca stoi przed nami otworem. Mamy więcej do odrobienia i odbudowania, aniżeli społeczeństwa obce, które nie zaznały, co to niewola i których rozwój społeczny i polityczny nie został wstrzymany brutalną ręką wrogów.

Wśród takich warunków rzecz prosta odbudowa naszej pracy nie mogła być dokonana w jednym roku, a to tem bardziej, że z odbudową połączoną być musiała budowa nowych form działania i nowych metod.

W roku 1921. społeczeństwo polskie nie w zupełności zdołało się otrząsnąć z depresji po przełomach. Równowaga polityczna nie w zupełności została przywrócona, a jeszcze w dobie pisania niniejszych słów równowaga społeczna pozostaje w dalszej perspektywie. Inteligencja usunięta od wpływów, do których była przyzwyczajoną i do których rości sobie w dalszym ciągu pretensje, jest osłabiona, zgorzkniała, zepchnięta do roli parjasów, jak się to często, oczywiście w przesadnym słowa znaczeniu, mówi. Włóściaństwo dziś w Polsce rządzące, rozbite politycznie, z trudnością bierze udział w pracy ideowej. War-

stwy robotnicze zorganizowane zawodowo walczą od szeregu lat o swe prawa i mimo ustawicznych formalnych zwycięstw, nie mogą poszczycić się osiągnięciem celu, do którego dążyły tj. podniesienia się pod względem gospodarczym i kulturalnym.

Spółeczeństwo całe, rozbite walkami społecznymi, zacieklemi zmaganiem i się partyjnymi, uległo jednostronnemu nastrojowi.

W tych warunkach naszym pierwszym zadaniem jest i być musi, wyteżyć wszystkie nasze wysiłki w tym celu, aby skoordynować wszystkie siły społeczeństwa polskiego i wszystkie jego czynniki dla wspólnej pracy. Naszym zadaniem być musi łagodzić konflikty klasowe i polityczne, w imię naszej ogólnej idei państwowej.

Musimy stać zdala od wszelkich walk politycznych i klasowych. Nie znaczy to, ażeby w pracy naszej wziąć mogli udział tylko ludzie stojący zdala od pracy politycznej, czy klasowej. Nie możemy i nie chcemy głosić abstynencji od pracy obywatelskiej i od udziału w życiu politycznym. Owszem w szeregach naszych znaleźć się winni przedstawiciele wszystkich programów.

W pracy naszej, przyznać to musimy, doznajemy poparcia od wszystkich grup społecznych. Nie jesteśmy nikomu obcy, wszyscy uznać muszą nasze dążenia, gdyby nawet w pracy nie wzięli czynnego udziału.

To samo powiedzieć możemy i o stosunku do władz rządowych i autonomicznych. Stosunek ten władz do naszego Towarzystwa z reguły jest bardzo poprawny, w szczególności Minist. Wyznań Religijnych i Ośw. Publicznego ułatwiało nam pracę wedle możliwości, niejednokrotnie powierzając nam wykonanie niektórych prac przez siebie zainicjowanych. Ministerstwo to, uznając nasze wysiłki poniesione w zastępstwie Państwa Polskiego, zarówno wewnątrz Państwa Polskiego jak i za jego granicami, nie mogło, rzecz prosta, odmówić nam poparcia. W zakresie pracy pozaszkolnej Wydział Oświaty Pozaszkolnej Ministerstwa W. R. i O. P., przeprowadzając swoje plany, nie pomijał nigdy naszej instytucji. Powiatowe władze szkolne, a przede wszystkim Kuratorjum Okręgu Szkolnego lwowskiego, wspomagały nas w naszych poczynaniach wedle możliwości, a zatem bardzo wydatnie. Słowem stosunek nasz do władz cywilnych był zupełnie poprawny. To samo mniej więcej można powiedzieć o stosunku naszym do władz wojskowych. W pracy nad podniesieniem oświaty i uobywatelnieniem żołnierza polskiego współdziałało T. S. L. w sposób wydatny z władzami wojskowymi.

W poczuciu naszych obowiązków wobec społeczeństwa, staraliśmy się współdziałać lojalnie z wszystkimi instytucjami, pracującymi na polu oświatowym. Pod tym względem nie mamy do zanotowania żadnego zgrzytu, owszem kontakt nasz z niektórymi instytucjami był bardzo ścisły. Szczególnie ścisłym był kontakt nasz z Cieszyńską Macierzą Szkolną, zarówno na Śląsku polskim jak i za kordonem. Również Polski Związek Szkolny w Morawskiej Ostrawie pozostawał z nami w bliższym porozumieniu. We wschodniej Małopolsce współdziałaliśmy z Towarzystwem Gospodarskiem we Lwowie, oraz pracowaliśmy w porozumieniu ze Związkiem Teatrów i Chórów włościańskich. Z Macierzą Szkolną w Warszawie utrzymywaliśmy kontakt przy każdej sposobności.

4

Staraliśmy się dopomóc do rozwoju i organizacji Wołyńskiej Macierzy Szkolnej. Niestety warunki lokalne nie pozwoliły na stworzenie dla Wołynia samodzielnej silnej instytucji oświatowej. W ostatnich czasach nawiązaliśmy kontakt z Wileńską Macierzą Szkolną.

Uważając, że w pracy oświatowej niema miejsca dla konkurencji, lecz tylko dla współdziałania wszystkich instytucji, jesteśmy przekonani, że z czasem wszystkie instytucje oświatowe zdołają utworzyć wspólną platformę działania, umożliwiającą wymianę dorobku kulturalnego, doświadczeń metodycznych, oraz podział pracy. Wyrazem tego miała być między innymi zainicjowana przed dwoma laty Spółka Wydawnicza Towarzystw Oświatowych. Niestety z powodów niezależnych od nas, do tej chwili Spółka Wydawnicza pozostaje ciągle w stadium powstawania i niepodobna przewidzieć, kiedy ta rozwinie swoją działalność.

Osobno musimy zwrócić uwagę na stosunek T. S. L. do współdzielni wszelakich typów. W tym kierunku w zadaniach naszych leży między innymi ogólna propaganda idei współdzielczej. Z chwilą, gdy praca nasza doprowadzi do pozytywnego rezultatu, rola nasza do pewnego stopnia tutaj skończona, pracę i jej kierownictwo oddać winniśmy oczywiście czynnikom do tego powołanym. Dalsze nasze współdziałanie polegać może na udzielaniu poparcia miejscowym współdzielniom. Dlatego też z bardzo wielkiem, ale również bardzo przykrem zdumieniem, czytamy niekiedy w sprawozdaniach, że współdzielnie miejscowe absorbują wszystkie obywatelskie siły ludności, wobec czego praca T. S. L.-owa nie ma widoków powodzenia. Takiego tłumaczenia się nie możemy zrozumieć, jak również nie rozumiemy nigdy, dlaczego w niektórych (coprawda bardzo wyjątkowych wypadkach) przedstawiciele niektórych współdzielni przeciwstawiają się Kołom i czytelnikom Tow. Szk. Lud.

To samo można powiedzieć o Towarzystwach i Związkach, nie mających celów bezpośrednich gospodarczych. Czy to Sokół, czy Kasyo, czy to Straż ogniowa lub nawet teatr amatorski nie są nigdy placówkami zbyt cennymi w siedzibie czynnego Koła T. S. L. Zadania ich są zupełnie jasno określone i nie ulega przytem wątpliwości, że naszym dążeniem winno być, aby wszystkie instytucje tego rodzaju rozwijały się jaknajpomyślniej.

I tutaj niechaj nam będzie wolno zaznaczyć, że niektóre związki, zwłaszcza we wschodniej części Małopolski, zupełnie podzielają nasze stanowisko. Dowodem tego są wspólne konferencje i kursy instruktorskie.

W pracy nad organizacją społeczeństwa, praca oświatowa, jako praca nad podniesieniem kultury społecznej i obywatelskiej, zajmować musi pierwsze miejsce. Obowiązki z tego tytułu wynikające podjęło T. S. L. i rolę naszą pod tym względem musimy utrzymać.

W ogólności w miarę układania się stosunków i normalnego rozwoju życia społecznego utrwała się w społeczeństwie naszym coraz bardziej normalny podział pracy poszczególnych instytucji. W rzędzie instytucji społecznych zajmujemy i my właściwe nam stanowisko i pracę naszą prowadzimy i prowadzić będziemy w ramach naszych ogólnych zadań.

II.

Zarząd Główny uzupełniony na Walnym Zjeździe we wrześniu 1921. roku pracował w roku sprawozdawczym nad odbudową całości prac T. S. L.

Skład Zarządu Głównego jest następujący (w nawiasie rok ustąpienia):

Prezes: Dr. Ernest Adam (Lwów 1922).

Wiceprezesi: Aniela Alexandrowiczówna (Lwów 1922), Wincenty Sikora (Kraków 1924), Witold Ostrowski (Kraków 1922).

Sekretarze: Andrzej Nowak (Kraków 1922), Dr. Piotr Hrabek (Kraków 1923), Dr. Zdzisław Próchnicki (Lwów 1922).

Skarbnik: Piotr Liszkowicz (Kraków 1923).

Zastępca skarbnika: Józef Haydukiewicz (Kraków 1923).

Członkowie Zarządu Głównego: Paulina Dadlezowa, Rawa Ruska (1924). Celestyn Galasiewicz, Tarnobrzeg (1923). Dr. Julian Gertler, Kraków (1922). Dr. Marjan Gubrynowicz, Lwów (1922). Dr. Władysław Kiernik, Bochnia (1924). Władysław Kornafel, Jaworów (1923). Ks. Dr. Jan Korzonkiewicz, Kraków (1924). Dr. Józef Krajewski, Kraków (1922). Tadeusz Kuchinka, Brzozów (1923). Dr. Stanisław Kutrzeba, Kraków (1923). Włodzimierz Leśniakowski, Tarnopol (1922). Władysław Mazur, Sosnowiec (1924). Dr. Antoni Mikulski, Kraków (1924). Jan Pęcowski, Chrzanów (1924). Dr. Witold Olszewski, Lwów (1922). Dr. Jan Poratyński, Lwów (1922). Tadeusz Pluta, Rzeszów (1923). Stanisław Rymar, Kraków (1924). Dr. Walerjan Serbeński, Lwów (1923). Stanisław Szymański, Jasło (1922). Tadeusz Tabaczyński, Kraków (1924). Ks. Teofil Tyrankiewicz, Zbaraż (1924). Inż. Kazimierz Wyczyński, Kraków (1922).

Wydział ścisły T. S. L.: Dr. Adam Ernest, Dr. Dwernicki Tadeusz, Dr. Gertler Julian, Dr. Haydukiewicz Józef, Dr. Hrabek Piotr, Ks. Dr. Korzonkiewicz Jan, Dr. Krajewski Józef, Kucharski Władysław, Kuchinka Tadeusz, Dr. Kutrzeba Stanisław, Liszkowicz Piotr, Nowak Andrzej, Ostrowski Witold, Rymar Stanisław, Sikora Wincenty, Tabaczyński Tadeusz, Wyczyński Kazimierz. *Z Rady Nadzorczej:* Kolarz Antoni, Kostecki Edward, Dr. Kumaniecki Kazimierz, Dr. Suzycki Stefan.

Sekcja wschodnia Zarządu Głównego: Dr. Adam Ernest, Alexandrowiczówna Aniela, Dr. Gubrynowicz Marjan, Dr. Witold Olszewski, Dr. Poratyński Jan, Dr. Próchnicki Zdzisław, Dr. Serbeński Walerjan. *Z Rady Nadzorczej:* Cieński Tadeusz, Dr. Głabiński Stanisław.

I. Komisja Oświatowa: Sikora Wincenty, Dr. Kutrzeba Stanisław, Kuchinka Tadeusz, Dr. Hrabek Piotr, Haydukiewicz Józef, Nowak Andrzej, Rymar Stanisław, Kolarz Antoni oraz Delegaci Zw. Okr. i Kół T. S. L. w Krakowie. Lwów: Alexandrowiczówna Aniela, Dr. Serbeński Walerjan, Dr. Gubrynowicz Marjan oraz Delegaci Zw. Okr. i Kół we Lwowie.

II. Komisja organizacyjna Wydz. ścisł.: Nowak Andrzej, Dr. Krajewski Józef, Kolarz Antoni, Sikora Wincenty, Ostrowski Witold. Lwów: Dr. Gubrynowicz Marjan.

III. Komisja statutowa: Sikora Wincenty, Dr. Dwernicki Tadeusz, Dr. Julian Gertler, Nowak Andrzej, Dr. Kumaniecki Kazimierz. Lwów: Dr. Gubrynowicz Marjan, Dr. Próchnicki Zdzisław.

IV. Komisja skarbowa i przedsiębiorstw: Liszkowicz Piotr, Ostrowski Witold, Sikora Wincenty, Nowak Andrzej, Kucharski Władysław, Kostecki Edward. Lwów: Dr. Poratyński Jan.

V. Komisja spraw gospodarczych: Ostrowski Witold, Liszkowicz Piotr, Kolarz Antoni, Sikora Wincenty, Nowak Andrzej.

Referenci spraw: 1) *oświatowych*: Sikora Wincenty, 2) *organizacyjnych*: Nowak Andrzej, 3) *statutowych*: Dr. Struczowski Romuald, Dr. Dwernicki Tadeusz, 4) *finansowych i przedsiębiorstw*: Liszkowicz Piotr, 5) *szkół zachodnich*: Sikora Wincenty, 6) *szkół wschodnich*: Alexandrowiczówna Aniela, 7) *Centralnej składnicy książek i nakładów książkowych*: Sikora Wincenty, 8) *Spółki wydawniczej*: Rymar Stanisław, 9) *szkół i kursów zawodowych*: Ostrowski Witold, 10) *kursów dorosłych i analfabetów*: Dr. Mikulski Antoni, 11) *burs i ochroniek*: Ks. Tyrankiewicz, 12) *domów ludowych*: Alexandrowiczówna Aniela, 13) *ogródków dziecięcych*: Ostrowski Witold, 14) *Przewodnika Oświatowego*: Nowak Andrzej, 15) *pracy wśród młodzieży*: Kuchinka Tadeusz, 16) *majątku nieruchomego* T. S. L.: Dr. Struczowski Romuald, 17) *Stosunek do innych instytucji oświatowych i pracy poza granicami państwa*: Rymar Stanisław.

Biuro Zarządu Głównego w Krakowie prowadził sekretarz Zarządu Głównego p. Andrzej Nowak. Z końcem r. 1921 p. Nowak wyjechał do Lwowa celem organizacji Biura Sekcji Wschodniej Zarządu Głównego, w Krakowie zastępował go p. Dr. Romuald Struczowski. W Biurze Zarządu Głównego w Krakowie pracowali pp. Władysław Cholewiński jako referent spraw wycieczkowych oraz kierownik przeźroczarni, Zofja Kisielewska jako kierowniczką Centr. Składnicy Książek, Bogumiła Gradowska jako jej zastępczyni, Helena Górecka prowadziła ksiązkowość, Wiktorja Kuśnierzówna prowadziła kasę, wydawnictwa i ekspedyt, Aniela Górówna prowadziła dziennik podawczy i powielanie pism, Honorata Wośńska prowadziła ewidencję Daru Narodowego 3-go Maja. Nadto w Biurach Zarządu Głównego pracowali p. Jan Sudolski jako buchalter oraz p. Klaudjusz Hrabek jako pomocniczy referent kancelaryjny.

Zarząd Główny odbywał plenarne posiedzenia naprzemiennie we Lwowie i Krakowie. Zarówno Wydział Ścisły w Krakowie, jak i Sekcja Wschodnia we Lwowie z powodu coraz to nowych zagadnień chwili odbywały posiedzenia w odstępach kilkodniowych. Na porządku dziennym obrad Wydziału Ścisłego powracała stale sprawa szkolnictwa polskiego pod zaborem czeskim. Sekcja Wschodnia musiała zajmować się przedewszystkiem odbudową polskiej pracy oświatowej we Wschodniej Małopolsce, a w pierwszej linii szkolnictwa powszechnego.

Rada Nadzorcza.

Skład Rady Nadzorczej: Cieński Tadeusz, Lwów; Dr. Stanisław Głąbiński, Lwów; Kostecki Edward, Kraków; Kolarz Antoni, Kraków;

Dr. Kazimierz Kumaniecki, Kraków; Dr. Stefan Surzycki, Kraków; Jan Zamorski, Kraków. Rada Nadzorcza brała udział w posiedzeniach Zarządu Głównego oraz Wydziału Ścisłego i Sekcji Wschodniej Zarządu Głównego. Przeprowadziła szkoleń ksiąg i kasy Zarządu Głównego.

Związki Okręgowe.

W roku sprawozdawczym staraliśmy się kruchomić i zreorganizować Związki Okręgowe. Wobec niemożności wzięcia bezpośredniego udziału w organizacji i pracy Kół Tow. Szkoły Lud. przez Zarząd Główny, dążyliśmy do tego, aby organizację tę przejęły choć w części Związki Okręgowe. Usiłowania nasze tylko częściowo doprowadziły do rezultatu. W chwili obecnej zorganizowanych mamy zaledwie pięć Związków Okręgowych, a to we Lwowie, Przemyślu, Czortkowie, Tarnowie i w Rzeszowie. Organizacja Związków Okręgowych w Tarnopolu, Sanoku i Nowym Sączu jest w toku. Najsilniej rozwija się Związek Okręgowy lwowski, który rozszerzył swój okręg terytorjalny działania, obejmując swoją działalnością niektóre powiaty sąsiednie, należące dawniej do okręgów, których zorganizować dotychczas się nie udało. Związek Okręgowy krakowski nie wymieniony wyżej, z powodu ograniczenia się tylko do prowadzenia publicznej ksiąźnicy T. S. L. i to tylko dzięki staraniom jednostki w osobie kierownika tejże.

Koła.

W roku sprawozdawczym formalnie istniało 273 Kół T. S. L., 3 Koła musieliśmy zlikwidować — z tych jedno w Bielsku zwolniliśmy z ram organizacyjnych T. S. L., aby umożliwić tej placówce oświatowej przyłączenie się do Śląskiej Macierzy Szkolnej. Koła w Kalwarji i w Dukli, od dłuższego czasu nieczynne, zmuszeni byliśmy zlikwidować wobec braku nawet prawdopodobieństwa ich reorganizacji w najbliższych czasach. Działalność Kół nie wszędzie rozwijała się w pełni. Cały szereg Kół ograniczało się do pracy jednostronnej, niejednokrotnie tylko do zwoływania od czasu do czasu posiedzeń.

W sprawozdaniu naszym nie możemy niestety przedstawić całokształtu pracy Kół T. S. L. Niespełna połowa Kół czynnych przestała nam sprawozdania za rok ubiegły. Inne Koła nie mogły zdecydować się na spełnienie tego organizacyjnego obowiązku, niejednokrotnie z tego powodu, że dopiero z końcem roku sprawozdawczego przeprowadzono w tych Kółach odbudowę placówki oświatowej i jej pracy.

Mimo to jednak stwierdzić musimy, że odbudowa prac Kół T. S. L. jest w pełnym toku. Zarówno na Wschodzie, jak i na Zachodzie, a przede wszystkim na kresach wschodnich, już w roku najbliższym powinniśmy osiągnąć rezultaty, nie pozostające w tyle poza rezultatami pracy naszej w latach przedwojennych.

Dnia 22. stycznia 1922. zmarł w Krakowie honorowy członek T. S. L., zasłużony działacz oświatowy i niestrudzony pracownik na niwie oświatowej ś. p. Hilary Filasiewicz, Prezes Polskiej Macierzy Szkolnej dla Śląska Cieszyńskiego, Przez długie lata oddawał się

z poświęceniem pracy nad uświadomieniem narodem ludu polskiego na Śląsku Cieszyńskim. Nie brakło Go nigdzie, gdzie potrzeba było Jego zacnej i pracowitej ręki, gdzie potrzeba było słowa otuchy i miłości. Danem mu było dożyć tej chwili, w której część dzielnicy, dla której przyszłości pracował, wcieloną została do wolnej Rzeczypospolitej Polskiej.

Cześć Jego pamięci!

III.

OGÓLNY OBRAZ DZIAŁALNOŚCI.

Praca nasza, jak dotychczas, szła w dwóch kierunkach. Z jednej strony mimo bardzo zasadniczych zastrzeżeń naszych nie mogliśmy się cofnąć żadną miarą od wzięcia udziału w pracy oświatowej szkolnej. Zdawaliśmy sobie sprawę z tego i zdajemy ją sobie, że Rząd polski nie wszędzie, gdzie żyje ludność polska nawet w granicach Państwa Polskiego, może utrzymywać szkoły powszechne dla tejże ludności. Uważaliśmy, że pracą naszą w tym kierunku podejmujemy niejako w zastępstwie Państwa Polskiego i prowadzić ją będziemy musieli tak długo, aż nasze placówki szkolne przejmie Rząd polski.

Praca ta oprócz trudności rzeczowych przedstawia dla naszego Towarzystwa przerastające nasze siły potrzeby finansowe. Utrzymanie szkolnictwa polskiego, zwłaszcza na kresach zachodnich, pochłania w chwili obecnej już nie miliony, ale setki milionów marek polskich. Gdy w roku ubiegłym Dar Narodowy 3. Maja przyniósł nam około czterech milionów marek dochodu, nasze wydatki na cele szkolne wyniosły prawie 35 milionów. W bieżącym roku do chwili pisania niniejszego sprawozdania wpłynęło z Daru Narodowego 3. Maja około dwudziestu milionów marek polskich, podczas, gdy miesięczne potrzeby szkolnictwa polskiego pod zaborem czeskim wymagają nakładu takiej właśnie kwoty. Dlatego też Zarząd Główny, przystępując w nowym roku szkolnym do otwarcia szkół polskich za kordonem, bardzo troskliwie musiał sprawę tę rozpatrzyć.

Inaczej się przedstawia sprawa z pracą oświatową pozaszkolną. Ogólnie stwierdzić należy, że odbudowa naszych prac jest w pełnym toku. Społeczeństwo polskie, zwłaszcza w okręgach pod względem narodowościowym mieszanym, garnie się do polskiej oświaty. Wbrew przesadom o zmateryalizowaniu ludności wiejskiej, z radością stwierdzamy silny pęd tejże ludności do organizacji kulturalnej. Ludność odczuła po latach rozbicia i rozterki potrzebę ogniska kulturalnego. I dlatego też tam, gdzie wojna najbardziej dała się we znaki, najsilniej uwydatnia się dążność ludności do posiadania własnych Domów ludowych. Te Domy ludowe mają być ogniskiem życia kulturalnego. Wzrasta również zapotrzebowanie na polu czytelnictwa. Mimo niezwykłej drożyzny książek i notorycznie pustych półek księgarskich (jeśli chodzi o dzieła nadające się do czytelników wiejskich), polska książka i to prawie zawsze książka polska zdrowa idzie między strzechy

wiejskie. Dzisiaj, można powiedzieć, zerwalismy ze systemem rozdawania książek między ludność wiejską. Dzisiaj ta ludność upomina się o te książki i chętnie za nie płaci.

Koła T. S. L. przeobrażają się zwolna wprawdzie, bardzo zwolna uzupełniają się szeregi pracowników. Nawijujemy na nowo zerwane nici tradycji oświatowej. I już dzisiaj po półtorarocznej odbudowie moglibyśmy wymienić cały szereg Kół T. S. L., których praca wre w pełni. Mamy nadzieję, że szeregi naszych pracowników niedługo będą zapełnione. Nareszcie udało się nam zarówno w Krakowie jak i we Lwowie powołać do pracy oświatowej młodzież akademicką. Jakkolwiek za rok sprawozdawczy obydwie Koła akademickie, nie były w stanie przedłożyć nam sprawozdań ze swej realnej działalności w roku 1921, jesteśmy przekonani, że w sprawozdaniu za rok bieżący Koła te zajmą niepoczesne miejsca. Stąd też tuzzymy, że przerzedzone szeregi oświatowców zapełnią się.

W roku sprawozdawczym przyjął Zarząd Główny jednego tylko członka założyciela. Jest nim wychowanek naszych szkół w Mor. Ostrawie, Józef Płaszczycza, rzemieślnik z Zaborni, który chcąc okazać, iż wychowankowie T. S. L. umieją okazać wdzięczność dla naszej instytucji, jakkolwiek żyje w przykrych stosunkach materialnych, złożył wkładkę członka założyciela.

W miarę przemiany stosunków politycznych i społecznych, przemianie ulec musi i metoda pracy oświatowej. Pod tym względem jeszcze nie jesteśmy u celu, bo proces przeobrażeń społecznych nieukończony. W następstwie nie możemy dzisiaj przedstawić projektu organizacji pracy oświatowej oraz obliczonego na dalszą metę projektu statutu.

Nie możemy pominąć kwestji materialnych podstaw pracy oświatowej. Finanse Kół T. S. L., nawet w dawnych, bujnych czasach, stanowiły trudność bardzo poważną. Zdawałoby się, że dzisiaj te trudności się zwiększą. A jednak stwierdzić możemy, że te trudności dzisiaj nie odgrywają tak niesłychanie wybitnej roli w pracy naszej, jak w latach ubiegłych. Dzisiaj w wyjątkowych już tylko wypadkach apelują poszczególne Koła o pomoc finansową do Zarządu Głównego. Przeważnie usamodzielniały się, czasami do tego stopnia, że własnymi siłami przystępują do akcji bardzo poważnej. Jedynie tylko Związki Okręgowe T. S. L. nie zdążyły wytworzyć pewnych własnych podstaw finansowych.

CZĘŚĆ SZCZEGÓŁOWA.

Kursy dla analfabetów.

W zakresie pracy oświatowej pozaszkolnej wybijają się na pierwszy plan kursy dla analfabetów. Kursów tych według sprawozdań urządziliśmy w roku sprawozdawczym 80. Z tej liczby przeszło połowa przypada na Koło w Buczaczu, które urządziło ich 46. Na drugim miejscu wymienić należy Koło w Brzeżanach z 15 kursami, na trze-

ciem Koło w Przemyśle z 4 kursami. Z końcem roku 1921. Akademickie Koło T. S. L. w Krakowie zorganizowało 5 kursów, które rozpoczęły się dopiero w grudniu. Pod względem liczebności przeważały naogół kursy o ograniczonej liczbie uczestników. Kilku lub kilkunastu uczestników brało w nich udział. Wyjątki pod tym względem stanowią Koło Pań we Lwowie, gdzie w kursie wzięło udział 40 uczestników, Koło w Białej (37 uczestników) i Koło w Piwnicznej (30 uczestników).

Zwrócić musimy uwagę na konieczność urządzania kursów dla dorosłych wśród członków armii polskiej. Okazuje się bowiem, że władze wojskowe przy najlepszej nawet woli bez pomocy organizacji obywatelskich nie będą w stanie podołać ogromowi pracy w tym kierunku.

Zasłużone już w przeszłości pod tym względem Koło I. T. S. L. w Krakowie przystępuje obecnie do pracy nad żołnierzami - analfabetami na wielką skalę.

W szeregu miejscowości kursa dla dorosłych analfabetów nie doszły do skutku z powodu „braku uczestników”. Istotną przyczyną niedojścia do skutku zamierzeń leżeć musiała nie w braku uczestników, lecz w braku należytej organizacji. Niestety bowiem w społeczeństwie naszym nie brak analfabetów, a tylko w wyjątkowych chyba wypadkach analfabeta bywa w swym analfabetyźmie tak zaciętrzewionym, aby nie chciał korzystać z tego minimalnego dorobku oświatowego.

Biblioteki, wypożyczalnie i czytelnie.

W roku sprawozdawczym Koła T. S. L. wykazują 25 bibliotek miejskich, 297 wypożyczalni, 125 czytelni połączonych z wypożyczalniami, oraz 44 biblioteki ruchome. Już w części ogólnej nadmieniliśmy, że z jednej strony, zwłaszcza na wsi, daje się odczuwać bardzo silnie głód książek, z drugiej zaś strony utrudnioną jest podaż zdrowej lektury. Cena książki jest jeszcze bardziej niestała niż ceny innych artykułów. Mimo to jednak, jak świadczy obrót Centralnej Składnicy książek przy Zarządzie Głównym, która pokrywa tylko część zapotrzebowania, popyt na książki bez względu na jej cenę jest bardzo silny. Ludność domaga się strawy duchowej i jakkolwiek Zarząd Główny tylko w wyjątkowych wypadkach oddaje książki darmo, już przez ten sam fakt, że ułatwiamy nabycie, że zajmujemy się doбором książek i że otwieramy kredyt, stajemy się wybitnym pośrednikiem między czytelnikiem a wydawcą.

Z biegiem lat potrzeby czytelnictwa zmieniają się. Z bardzo wielu pozornie zapadłych miejscowości otrzymujemy zamówienia, które pod względem ilości i jakości książek przed niewielu jeszcze laty nie przynosiłyby ujmy niejednemu środowisku miejskiemu. Co dziwniejsze, że wieś staje się wrażliwą na najnowszą beletrystykę. Często nie przebrzmi jeszcze zapowiedź jakiegoś nowego wydawnictwa a już otrzymujemy na nie zamówienia.

Oczywiście najsilniejsze pod względem ilości książek są i po-

zostaną biblioteki miejskie. Na pierwszym miejscu wymienić należy tutaj biblioteki Związków Okręgowych w Krakowie i we Lwowie, następnie biblioteki Kół w Rzeszowie, Tarnowie, Bochni, Brzeżanach i Trembowli. Ogółem w bibliotekach naszych Kół (a więc bez wliczenia bibliotek Związków Okręgowych w Krakowie i we Lwowie) znajduje się z końcem roku 1921. — 84.328 książek. Z bibliotek wiejskich najwięcej uruchomionych bibliotek posiadało Koło w Tarnowie (40). Następnie wymienić tu należy Koło w Rzeszowie (32), w Przeworsku (31), w Przemyśle (28), w Drohobyczu (26), w Bochni (19), Kamionce Strumiłowej (16), Samborze (14), Brzeżanach (12), Rohatynie (12). Naogół są to biblioteki bardzo skromne, liczące zaledwie po kilkadziesiąt dzieł. Czytelnie i wypożyczalnie łączymy tu razem, gdyż w praktyce, przy słabszym zwłaszcza kontakcie Koła T. S. L. ze swoją placówką wiejską, różnica ta zaciera się.

Osobno wymienić należy biblioteki ruchome. Kilka Kół wprowadziło z powodzeniem system bibliotek ruchomych. Przy zastosowaniu tego systemu książka staje się artykułem lotnym, mogącym zaspakajać potrzeby znacznej ilości czytelników. Wymienić tu należy Koła T. S. L. w Rohatynie (11 bibliotek ruchomych), w Sanoku (8), w Dobromilu (5). System ten ma obecnie zastosowanie w Akademickiem Kole w Krakowie.

Centralna Składnica książek.

W roku sprawozdawczym Centralna Składnica książek zasiłała 155 bibliotek Kół T. S. L. Ogółem przez C. S. K. przeszło 36.811 dzieł z 39.923 tomami. Według odbiorców na pierwszym miejscu wymienić należy stowarzyszenia i instytucje z wyłączeniem Kół T. S. L., które zakupiły 13.738 dzieł z 15.008 tomami. Na drugim miejscu dopiero pod względem odbiorców wymienić należy Koła i czytelnie T. S. L., które zakupiły 13.656 dzieł z 14.857 tomami. Do bibliotek szkolnych zakupiono 5.667 dzieł z 5 832 tomami. Księgarnie zakupiły u nas z naszych nakładów 1.983 dzieła z 2.236 tomami. Uniwersytety żołnierskie zakupiły 372 dzieła z 373 tomami.

Bezpłatnie wydaliśmy czytelniom T. S. L. oraz innym stowarzyszeniom 1597 dzieł z 1617 tomami.

Ogólna cena wydanych z Centralnej Składnicy książek wynosi 2.183.745 Mk. 43 fen. W tem książki wydane pod tytułem darmym 82.368 Mk. 07 fen.

Naogół zauważyć się daje brak podstaw finansowych C. S. K. Za małemi funduszami niestety obracamy i za małe kwoty przeznaczyć możemy na cele zasilenia księżnicy. Nie możemy się dziwić, że w obecnych warunkach księgarnie nie są skłonne udzielać długoterminowego kredytu. Z drugiej zaś strony z bardzo ograniczonych funduszków Zarządu Głównego nie możemy odkładać chociażby nawet z widokiem doskonałego oprocentowania większych funduszków na zasilenie Centralnej Składnicy.

O ileby nie doszła do skutku myśl założenia Spółki Wydawniczej Towarzystw Oświatowych, będziemy musieli wejść w porozumienie z firmami wydawniczymi i przystąpić do sui generis spółki celem

zasilenia z jednej strony bibliotek T. S. L. w odpowiednie wydawnictwa, z drugiej zaś strony może i powiększenia funduszu na oświatę pozaszkolną.

Odczyty i pogadanki.

Odczytów i pogadańek wygłoszono w naszych Kołach i czytelnich 1.106, w tem tylko 79 z przeźrocami.

Praca pod tym względem napotyka na podwójne trudności. Przedewszystkiem brak odpowiednio kwalifikowanych prelegentów. Na tę okoliczność zwracaliśmy kilkakrotnie uwagę w „Przewodniku Oświatowym“, wskazując na konieczność ich wyszkolenia. Bez tego bowiem praca oświatowa pozbawiona żywego słowa, pozbawiona być musi widoków rozwoju, niemniej nie możemy zapoznawać tego faktu, że w czasach, kiedy pracy umysłowej nie dotyczy ośmiogodzinny dzień roboczy, wśród jednostek, mogących wystąpić jako prelegenci, niewiele jest takich, którzyby dysponowali większą ilością wolnego czasu. Powtórę bardzo poważną trudność stanowią stosunki komunikacyjne. Niemożność pozyskania środków transportowych niejednokrotnie uniemożliwia wyjazd z prelekcją. Ale pod tym względem zauważyć musimy znaczną poprawę. Głód oświaty doprowadza z wolna do tego, że coraz więcej gmin oświadcza gotowość dostarczenia własnym kosztem furmanek, byleby tylko usłyszeć żywe słowo oświatowca.

Co do treści prelekcji przeważają ciągle jeszcze prelekcje treści ogólnonarodowej i historycznej. W niektórych zaledwie wypadkach prelekcje dotyczą kwestji praktycznych, jako to: rolnictwa, handlu i przemysłu.

Wśród Kół T. S. L. najwięcej odczytów wygłosiło Koło T. S. L. w Przemyśle (312). Następnie Koło T. S. L. im. J. Słowackiego w Krakowie i Koło w Bochni (105 i 89). Koło w Husiatynie wygłosiło 39 odczytów.

Ze sprawozdań nadsyłanych przez Koła wynika, że wszędzie odczuwa się potrzebę posiadania na miejscu latarni projekcyjnej. Okazuje się bowiem, że latarni tych potrzebuje się ustawicznie i że są one nadzwyczaj pomocne w pracy naszej. Do chwili obecnej cały szereg Kół zaopatrzyło się już w potrzebne aparaty. Nie odstraszyła ich ani cena, ani trudności w dostawie.

Wypożyczalnia przeźroczy.

W roku sprawozdawczym przystąpiliśmy do uporządkowania Centralnej Wypożyczalni przeźroczy w Krakowie. Zmuszeni byliśmy przeprowadzić na nowo inwentaryzację, uzupełnić zdekompletowane serie i zakupić serie nowe, zwłaszcza aktualne z zakresu krajoznawstwa. Mimo nieukończenia inwentaryzacji staraliśmy się wypełnić wszelkie zamówienia, przesyłając zarówno placówkom T. S. L. jak i innym organizacjom oraz szkołom żądane przeźrocza.

Wobec niemożności spełnienia zadań przez jedną przeźroczarnię założyliśmy przy Sekcji Wschodniej Zarządu Głównego we Lwowie

przeźroczarnię odrębną, celem zaspokojenia choćby tylko częściowo potrzeb tamtejszego okręgu. Nadto dążymy do tego, ażeby, o ile możliwości, przy każdym Zarządzie Związku Okręgowego istniała przeźroczarnia, dysponująca choćby tylko najważniejszymi i najczęściej potrzebnymi serjami. Czy się to nam powiedzie, przyszłość pokaże.

Wiece, zjazdy oświatowe i kursy oświatowe.

Według otrzymanych sprawozdań organizacje T. S. L. urządziły 31 Zjazdów oświatowych. Zjazdy te miały na celu organizację pracy oświatowej, uświadczenie i pozyskanie dla niej pracowników.

W danych warunkach Zjazdy te musiały być doraźnymi, a zadaniem ich było przygotowanie gruntu do przyszłej pracy. Takimi na przykład przygotowywaczami zjazdami były zjazdy zorganizowane przez Koło T. S. L. w Horodence, których rezultatem był wyczerpujący kurs oświatowy, zorganizowany w roku obecnym. Charakterystyczną jest rzeczą, że zjazdy oświatowe organizowane bywają wyłącznie we wschodniej części Małopolski. Wpływa na to cały szereg znanych przyczyn.

Charakter kursów instruktorskich na szerszą skalę miały dwa kursy urządzone przez Zarząd Główny dla nauczycielstwa szkół powszechnych za staraniem i z zasiłkiem Kuratorjum Okręgu Szkolnego we Lwowie. Kursy te dwutygodniowe, których program podaliśmy w swoim czasie w „Przewodniku Oświatowym“, miały dać ich uczestnikom możliwość zdobycia podstaw dla pracy oświatowej, zwłaszcza dla nauczycieli szkół powszechnych. Jakkolwiek spotkaliśmy się z krytyką, oparłą zresztą na domysłach tylko, musimy stwierdzić, że rezultaty tych kursów były pozytywne, gdyż cały szereg uczestników tych kursów wziął udział w czynnej pracy oświatowej.

Teatry, przedstawienia, wieczorki.

Przedstawień amatorskich i wieczorków urządziły organizacje nasze w roku sprawozdawczym 302. W ramach naszej organizacji teatry ludowe mogą i powinny być popierane i inicjowane, a przy ich prowadzeniu brak nam niestety odpowiednio kwalifikowanych sił. Tutaj winniśmy współdziałać ze Związkiem Teatrów i chórów włościańskich, który objawił ze swej strony żywe zainteresowanie w tym kierunku i dużo dobrej woli.

Zdać sobie musimy z tego sprawę, że przy organizowaniu trup amatorskich trudności techniczne odgrywają poważną rolę. Brak scen odpowiednich, dekoracji i kostiumów daje się tylko częściowo zaspokoić i to w bardzo niedostatecznej mierze.

Przy tego rodzaju przeciwnościach uderzyć musi każdego bardzo niedostateczny repertuar nadających się do naszych przedstawień utworów scenicznych.

W kierunku usunięcia powyższych braków pracują usilnie obydwa związki teatrów i chórów: lwowski i warszawski.

Z Kół T. S. L. największą żywotność w tej dziedzinie wykazują Koła T. S. L. w Przemyślu, Brzeszczach, Trembowli i Husiatynie.

Domy ludowe.

Z otrzymanych sprawozdań wynika, że instytucja Domów ludowych jest nader żywotną i jej potrzeba daje się odczuwać coraz silniej. Potrzeba odpowiedniego pomieszczenia polskich instytucyj społecznych zmusza niejako ludność do starań o wybudowanie lub też urządzenie Domu ludowego.

Sprawozdanie nasze wykazuje 19 Domów ludowych. Są to prawie wyłącznie Domy ludowe we wschodniej części Małopolski. Zawierucha wojenna zniszczyła lub uszkodziła prawie wszystkie nasze budynki. Odbudowa dokonywa się stopniowo wśród bardzo wrogich stosunków. I tak n. p. Dom ludowy w Berezowie niżnym (Koło Kołomyj) po kilkakrotnej odbudowie padł z początkiem 1922 r. znowu ofiarą zamachu hajdamackiego.

Na podstawie doświadczenia stwierdzić musimy, że idea Domów ludowych, jako samoistnych stowarzyszeń, tylko w wyjątkowych warunkach daje się zrealizować. Dlatego też zmuszeni jesteśmy Domy ludowe, o ile nie staną one jako budynki gminne, wcielić do naszej organizacji, a nieruchomości intabulować na T. S. L.

W roku bieżącym notujemy cały szereg przedsięwzięć w kierunku organizacji Domów ludowych. Grunt przeważnie jest darem gminy.

Wycieczki krajoznawcze.

Wśród trudnych warunków komunikacyjnych i gospodarczych pracowaliśmy nad realizacją przykazania: „poznaj swój kraj“. Wobec trudów podróży, niemożności zapewnienia dla wycieczkowców przytułku, szerzących się epidemij, ruch wycieczkowy nie mógł się rozwinąć należycie.

Zaledwie 7 Kół zdołało zorganizować wycieczki krajoznawcze. Z pośród nich 5 skierowanych było do Krakowa, a 2 w sposób uznania godny do miejscowości innych. Koło w Kamionce Strumiłowej zorganizowało wycieczkę do Złoczowa na groby obrońców tegoż, a Koło w Czortkowie urządziło wycieczkę do Worochty.

Przyjmowaniem wycieczek zajmowało się we Lwowie Koło Pań (przyjeżdżo 2 wycieczki) a w Krakowie Zarząd Główny.

Do Krakowa ściągają ustawicznie z całej Polski wycieczki Polaków, zdążających do prochów wielkich i zasłużonych ludzi. Pokonać tu musieliśmy bardzo wielkie trudności. Idea własnego domu wycieczkowego daleką jest jeszcze do realizacji. Korzystać musieliśmy z pomocy Magistratu m. Krakowa, a zwłaszcza wojskowości. Ta ostatnia oddała do naszej dyspozycji wolną w czasie wakacji szkołę podchorążych w Łobzowie i przysłała nam z pomocą przy inwentaryzacji lokalu.

Po otwarciu już sezonu wycieczkowego, epidemja czerwonki oraz innych chorób zmusiła nas do częściowego przynajmniej ograniczenia ruchu wycieczkowego.

Mimo to przyjęliśmy 43 wycieczki z 2365 uczestnikami.

Dopóki nie stanie w Krakowie Dom wycieczkowy problem należytej organizacji wycieczek do Krakowa nie będzie rozwiązany.

„Przewodnik Oświatowy“.

Zdajemy sobie sprawę z tego aż nazbyt dokładnie, iż organ T. S. L. nie stoi na wyżynie zadania. Staraliśmy się w roku ubiegłym uczynić go organem instruktorskim i łącznikiem między wszystkimi organami T. S. L. Z powodu jednak bardzo słabego zainteresowania się nim „Przewodnik Oświatowy“ zdąży dopiero do tego, aby zadanie swoje spełnić. Zależy to od zainteresowania się nim wszystkich organów T. S. L. i współdziałania w jego prowadzeniu.

Obchody narodowe.

Urządzanie uroczystości i obchodów narodowych znalazło bardzo podatny grunt w naszej organizacji. Wszystkie nasze placówki pracowały w tym kierunku, aby, opierając się na chwilowym nastroju społeczeństwa wskrzesić w nim umiłowanie twórczej pracy dla wspólnego dobra.

Najodpowiedniejszą chwilą do urządzania takich uroczystości jest dzień 3. Maja. Dzień ten jest świętem państwowym, świętem panowania prawa. Równocześnie dzień ten jest świętem T. S. L., gdyż w dniu tym dla uczczenia wielkiej chwili Towarzystwo nasze powstało.

Z przesłanych nam sprawozdań wynika, że uroczystość 3. Maja jest w całym kraju imponującą manifestacją siły i jedności Narodu Polskiego.

Oprócz uroczystości 3. Maja sposobności do urządzania uroczystości dostarczają rocznice powstań, zwycięstw, a nadto wypadki dnia bieżącego.

Ponieważ organizacja uroczystości i obchodów wymaga chwilowego tylko nakładu pracy i wytężenia energii, to forma pracy naszej jest bardzo rozpowszechniona, a rezultaty jej są bardzo nieczajne.

Opieka nad młodzieżą.

(Bursy, ochronki, uczelnie i t. p.).

Spółeczeństwo otaczać musi bardzo troskliwą opieką swą przyszłość t. j. młode pokolenie. Od jakości i rozmiarów tej opieki zależy w pierwszym rzędzie siła państwa naszego w przyszłości.

W roku sprawozdawczym T. S. L. utrzymywało 11 burs dla młodzieży. Z tych cztery stanowiły przedsięwzięcia na wielką skalę. Bursy Grunwaldzka i im. Boberskiej we Lwowie, bursy T. S. L. w Tarnopolu i Buczaczu umożliwiały naukę pod wzorowem kierownictwem, każda z nich kilkudziesięciu wychowankom. Bursy w Kołomyi i w Horodence są nieczynne z powodu zniszczenia budynków w czasie wojny. W Horodence celem zapewnienia sobie odbudowy musiano budynek wynająć.

Ochronek dla dzieci utrzymywaliśmy zaledwie 9. Na szczególne wymienienie zasługuje ochronka T. S. L. w Leszczynach, opiekująca się 56 dziećmi i 3 ochronki T. S. L. w Buczaczu (60 dzieci), oraz dwie ochronki T. S. L. w Skałacie.

Koło T. S. L. w Tłustem zorganizowało uczelnię dla młodzieży szkolnej, z której korzystało 50 dzieci,

Z poczynić do tej pory niezrealizowanych zwrócić pragniemy uwagę na zamiar założenia ogniska dla terminatorów przez Koło TSL. w Nowym Sączu, oraz na starania Koła mieszczanek T. S. L. o założenie domu poprawczego dla wykolejonej młodzieży.

Zmiana statutu.

Z powodu nieukończonej jeszcze odbudowy i reorganizacji pracy oświatowej i niemożności ścisłego sprecyzowania ani zadań naszych, ani też środków pracy, jak również wobec niemożności ustalenia na dalszą metę organizacji naszej, Zarząd Główny ograniczył się do opracowania tylko najniezbędniejszych zmian statutu T. S. L.

Zasadniczych zmian w dobie dzisiejszej do statutu wprowadzić nie możemy.

Szkolnictwo na kresach zachodnich.

Wprawdzie szkolnictwo dawne T. S. L.-owe na Morawach jest obecnie pod opieką innej organizacji, a mianowicie Polskiego Związku Szkolnego, a szkolnictwo śląskie pod opieką Macierzy Szkolnej dla Księstwa Cieszyńskiego w Czechosłowacji, jednak ze względu na to, że Towarzystwo nasze posiada tam swe własne budynki i w organizację tego szkolnictwa włożyło duże sumy pracy i pieniędzy, uważamy za nasz obowiązek podać do wiadomości publicznej społeczeństwa polskiego następujące uwagi:

1. Szkolnictwo polskie prywatnie rozwija się należycie mimo szykan ze strony władz i społeczeństwa czeskiego; frekwencja w gimnazjum w Orlowej jest tak znaczna, że jest ono trzeciem z rzędu co do liczby uczniów w państwie czesko-słowackiem; nauczycielstwo pracuje z prawdziwym poświęceniem; państwo czeskie zamknęło już 76 klas polskich, otwierając szkoły czeskie nawet w tych miejscowościach, gdzie jest tylko kilkoro dzieci czeskich.

2. Społeczeństwo polskie w Czechosłowacji przywiązuje do istnienia szkół polskich ogromną wagę, samo składa znaczne ofiary na ten cel, a nawet domaga się założenia nowych szkół. Ponieważ jednak dotychczas istniejące szkoły śląsko-morawskie kosztują rocznie ponad 2 miliony koron czeskich, przeto, gdy samo tamtejsze społeczeństwo polskie nie może udźwignąć tego ciężaru, jest obowiązkiem całej Polski przyjąć mu z pomocą. Dopóki rząd czesko-słowacki nie spełni swych obowiązków, wynikających z układów międzynarodowych, troska o utrzymywanie polskich szkół w Czechosłowacji spada na całe polskie społeczeństwo. Na ten cel potrzeba rocznie 300 milionów marek polskich. Tej kwoty musi dostarczyć Polska braciom swym w Czechosłowacji. Na ten cel powinny się opodatkować wszystkie gminy w całej Polsce.

3. Stan szkolnictwa polskiego w Czechosłowacji w roku szkolnym 1921/22 jest następujący:

Szkoły Macierzy Szkolnej.

Lp.	Miejscowość	Zakład	Ilość uczniów	Wydatki Kor. cz.
1	Orłowa	gimnazjum realne	541	616.825·24
2	Niemiecka Lutynia . . .	wydziałowa	108	170.740·58
3	Śląska Ostrawa	wydziałowa	130	138.873·98
4	Frysztat	wydziałowa	206	237.323 98
5	Bogumin	ludowa	270	143.335·98
6	Głodniów	ludowa	110	82.057·98
7	Toszonowice g.	ludowa	38	37.179 98
8	Głodniów	ochronka	25	11.800·—
9	Zarubek	ochronka	13	10.460·—
10	Bogumin	ochronka	27	11.300·—
11	Skrzeczoń	ochronka	35	12.300·—
12	Frysztat	ochronka	30	12.300·—
13	Sibica	ochronka	30	11.580·—
14	Sucha Średnia	ochronka	33	11.300·—
wydatki na szkoły uzupełniające przemysłowe				28.000·—
Razem . . .				1,535.377·72

Szkoły na Morawach (Pol. Zw. Szkolny).

1.	Morawska Ostrawa . . .	szkoła wydział.	438	345.013·46
2.	Marjańskie Góry . . .	szkoła wydział.	306	150.943·92
3.	Przywóz	szkoła wydział.	261	143.202·07
4.	Morawska Ostrawa . . .	ochronka	27	10.068·—
5.	Marjańskie Góry . . .	ochronka	35	10.152·—
6.	Przywóz	ochronka	35	10.018·—
7.	Morawska Ostrawa . . .	szkoła przemysł.	43	4.932·—
8.	Marjańskie Góry . . .	szkoła przemysł.	—	49.896·—
9.	Przywóz	szkoła przemysł.	13	3.850·—
Inne wydatki				10.000·—
Razem . . .				738.075·45

Ogółem wydatki na szkolnictwo polskie w Czechosłowacji na rok 1921/22 wyniosły **2,273.453 17 koron czeskich.**

4. Ze względu na to, że nawet w Małopolsce zachodniej, szczególnie w południowych jej powiatach górskich (Jasło, Krosno, Gorlice, Grybów, Nowy Sącz i Nowy Targ) są gminy, pozbawione szkół polskich, należy w obecnym czasie wyteżyc wszystkie siły, aby w tych powiatach jak najrychlej zorganizować szkolnictwo powszechne polskie. W tym kierunku winny Koła T. S. L., mające swą siedzibę w tych powiatach, zebrać jak najrychlej dane co do gmin, pozbawionych szkół, podając ilość ludności polskiej, liczbę dzieci, czy można dostać lokal, czy też trzeba budować szkołę i t. d., aby można było na podstawie danych statystycznych przystąpić do opracowania najpilniejszych zadań. Tą sprawą winno się zająć społeczeństwo całej zachodniej Małopolski, gdyż wstydem jest, że w wolnej Polsce dzieci polskie są w głębi Państwa pozbawione szkół polskich. Zarząd Główny już niejednokrotnie zajmował się tą sprawą, obecnie wzywa do współpracy Koła T. S. L. i całe społeczeństwo.

Sprawozdanie finansowe.

Obroty kasowe Zarządu Głównego T. S. L. w 1921 roku wynosiły łącznie 214,979.492 Mkp. 16 fen. Kwotę taką uważalibyśmy jeszcze w roku poprzednim za przekraczającą największe nasze niarzenia, czy największe obawy.

Na tak znaczne podwyższenie sumy obrotów wpłynęła przede wszystkim niższa kursa marki polskiej oraz wzrost cen wszelkich artykułów.

Najpoważniejszym wydatkiem T. S. L. są koszty utrzymania szkół. Obowiązek ten podjęło T. S. L. i spełnia go, jak to na każdym kroku z naciskiem zaznaczamy, w zastępstwie rządu. Tam, gdzie ingerencja bezpośrednia rządu polskiego jest wykluczona, albo gdzie działalność rządu jest niedostateczna, podejmuje się T. S. L. zakładania i utrzymywania szkół. W miarę uporządkowania stosunków administracyjnych w ogólności, a odpowiedniej organizacji szkolnictwa w szczególności, będziemy się starali stopniowo z akcji szkolnej wycofywać, jako z akcji przerastającej nasze siły, do której powołanemi są czynniki inne.

Wydatek T. S. L. na szkoły w 1921 r. wynosi 34,958.086 Mkp. 47 fen. Wydatek ten pociągnęła za sobą przede wszystkim potrzeba utrzymania szkół polskich za kordonem czeskim. Niestosunkowe podnoszenie się wartości korony czeskosłowackiej w stosunku do marki polskiej, wpłynęło na ustawiczne podnoszenie się sumy wydatków szkolnych z miesiąca na miesiąc. Z końcem roku wydatek miesięczny na szkoły polskie pod zaborem czeskim doszedł już do kwoty 4 milionów marek polskich. Na rok 1922 musiał Zarząd Główny T. S. L. prelininować wydatek na szkoły polskie w państwie czesko-słowackim w wysokości 150,000.000 Mkp., która to kwota podniosła się już do 300 milionów Mkp.

W porównaniu z takimi kwotami uważać należy za niskie wydatki na szkoły na kresach wschodnich.

Na cele ochronek, burs, domów ludowych, organizację kursów oświatowych, wydaliśmy w 1921 r. 6,437.542 Mkp. 66 fen. W znacznej części na wysokość kwoty tej wpłynęła konieczność odbudowy placówek oświatowych we wschodniej Małopolsce, na który to cel wydaliśmy w 1921 roku 3,670.371 Mkp., nie licząc w tem wydatków na potrzeby bieżące naszych placówek.

Oprócz wymienionych zasiłków w gotówce udzieliliśmy Czytelnikom i Kołom T. S. L. zasiłku w formie książek, których wartość wynosi 82.368 Mkp. 07 fen.

W roku sprawozdawczym przystąpiliśmy do intensywnego uporządkowania naszych długów hipotecznych. Z biegiem lat, zwłaszcza wojennych, urwała się ścisła ewidencja naszego obciążenia, dopiero w r. 1921 po przeprowadzeniu korespondencji z instytucjami kredytowemi udało się nam ustalić wysokość naszych długów. Znaczną ich część staraliśmy się spłacić. Najpoważniejszym ciężarem naszym pod tym względem były zaległe raty od pożyczek udzielonych przez zakłady kredytowe w Bernie morawskim i w Morawskiej Ostrawie. Na pokrycie zaległych przez lata wojenne rat pożyczkowych wydaliśmy

łącznie z ratami i odsetkami bieżącymi kwotę 934.676 Mkp. 17 fen., uwidocznioną w wydatkach administracyjnych w pozycje różne. Nadto na spłacenie uporządkowanych poprzednio długów i rat hipotecznych wydaliśmy 659.229 Mkp. 71 fen.

Jak wszyskie instytucje dotknęło nas podwyższenie kosztów administracyjnych. Wydatek na płace personelu wzrósł w roku sprawozdawczym do kwoty Mkp. 2,068.363-58. Pozwalamy sobie zauważyć, że wydatek ten w stosunku do świadczeń tego personelu nie był wysokim i pozostawał w stosunku do sił Towarzystwa. Na opał i światło wydaliśmy 195.542 Mkp. 52 fen., na koszt podróży, głównie do Warszawy w celach interwencji w sprawie szkolnictwa pod zaborem czeskim 156 044 Mkp. W spełnianiu naszych zadań oświatowo kulturalnych zwróciliśmy baczną uwagę na Centralną Składnicę książek, wypożyczalnię przezroczy, oraz „Przewodnik oświatowy“.

W normalnych warunkach moglibyśmy wszystkie trzy wymienione instytucje uważać za przedsiębiorstwa dochodowe.

Mimo ciężkie warunki pracy T. S. L., uważamy jednak, iż żadna z tych instytucji nie może uchodzić za przedsiębiorstwo mające się finansowo rentować. Wobec tego wypożyczalnia przezroczy i „Przewodnik Oświatowy“ wykazują stosunkowo poważne deficyty, a zysk Centralnej Składnicy książek jest pozornym, wobec bardzo wysokiej ceny książek objętej inwentarzem.

Przystępując do dochodów, na pierwszym miejscu musimy wymienić ofiarności na cele oświatowe społeczeństwa, jako zasadnicze źródło finansów T. S. L.

Dar Narodowy 3. Maja przyniósł w 1921 roku 3,171 351 Mkp. 13 fen., podczas gdy w latach poprzednich wyniósł w 1920 roku 927.753 Mkp. 82 fen., w 1919 roku 464.293 55 koron, w 1918 roku 325.096-50 koron, w 1917 r. 146.277-29 koron, w 1916 r. 89 000 kor. Jakkolwiek bezsprzecznie kwota zebrana wzrosła poważnie, lecz wzrost ten nie pozostaje w żadnym już stosunku do potrzeb oświatowych T. S. L. Gdy uprzytomnimy sobie, że wydatek T. S. L. na cele szkolne wyniósł 35 milionów Mkp., a ofiarność społeczeństwa, wliczając już w to dochód z wydawnictw, dochodzi zaledwie 5 milionów, uznać musimy niedostateczność pomocy społeczeństwa polskiego.

Wobec tego, co z przykrością stwierdzamy, najpoważniejszym źródłem dochodów TSL. były subwencje rządowe. Objaw ten jest dla nas tem bardziej przykrym, że akcentujemy bardzo silnie społeczny a nie rządowy charakter naszego Towarzystwa. Subwencje rządowe i instytucji publicznych osiągnęły w 1921 r. kwotę 56,003.968 Mkp 58 fen. Tłumaczymy się tylko tem, że prawie pełną uzyskaną ze subwencji kwotę przeznaczamy na cele szkolnictwa, a więc na cele, do których realizacji przystępujemy w charakterze zastępczym.

Ponieważ nie całą uzyskaną subwencję użyliśmy w r. 1921 na cel powyższy, gdyż subwencji udzielono nam na rok szkolny 1921/22, niewydaną resztę w kwocie 22,855 000 Mkp. odłożyliśmy jako fundusz na utrzymanie szkół śląskich.

W pozycji przychodów zwraca uwagę dochód z nieruchomości w kwocie 2,762.030 Mkp. 26 fen. Prócz drobnych wpływów z tytułu najmu

i dzierżawy, na pozycję powyższą wpłynęła cena sprzedaży budynku T. S. L. w Przywozie za cenę 50.000 koron czesko-słowackich. Kwoty tej użyliśmy na częściowe spłacenie długów hipotecznych, ciężących na realnościach naszych w Przywozie (szkoła) i w Marjańskich Górach.

Nie możemy przejść do porządku dziennego nad dochodem Zarządu Głównego T. S. L. z wkładek członków. Ogólna kwota uzyskana z tego źródła w roku sprawozdawczym wynosi 19.347 Mkp. 46 fen. W rachunku obrotów wymaga jeszcze objaśnienia fundusz kulturalny kresów wschodnich w kwocie 2.701.500 Mkp. Fundusz ten powstał ze składek corocznych przy sposobności parcelacji dóbr we wschodniej Małopolsce. Zarówno osadnicy jak i instytucje parcelacyjne składają pewne kwoty na cele oświatowe osady, objętej parcelacją. Użytkowaną w ten sposób gotówkę ulokowaliśmy na oddzielnym rachunku w porozumieniu z instytucjami parcelacyjnymi.

W roku sprawozdawczym zrealizowaliśmy dawniej przypadek nam legaty po ś. p. Drze Marjanie Skórskim, zmarłym w Wiedniu 1918 r. Kwota uzyskana ze sprzedaży zapisanych nam listów zastawnych Banku hipotecznego wynosi 62.260 Mkp., oraz legat po ś. p. Drze Karolu Kwiatkowskim, zmarłym we Lwowie 1921 r. w kwocie 500 Mkp.

W ciągu 1921 r. przyznano nam ostatecznie spadek po śp. Bronisławie Pruszyńskim, właścicielu dóbr w Bukowsku. Spadkiem tym zarządza Koło T. S. L. w Bukowsku z woli testatora. W inwentarzu nieruchomości nie wstawiliśmy jeszcze tego przedmiotu majątkowego z powodu nieotrzymania szczegółowych dat doń się odnoszących.

W roku sprawozdawczym zawiadomiono nas o przyznaniu nam zapisów: po ś. p. Wandzie Jabłońskiej, zmarłej w 1912 r. w wysokości 5.000 rubli; po ś. p. Albertynie z Bäuml Wojciechowskiej, zmarłej 19 lutego 1911 we Lwowie, w wysokości 10.000 koron na rzecz Związku Okręgowego T. S. L. we Lwowie; po ś. p. Drze Stanisławie Nowosieleckim, zmarłym 19 kwietnia 1919 we Lwowie, w wysokości 100 koron na rzecz czytelnicy w Wojtkowej; oraz ś. p. Anieli z Polanowskich Kielanowskiej, zmarłej 29 czerwca 1921 r. we Lwowie, w wysokości 10.000 Mkp. — Cześć ich pamięci!

Rok 1921 zamykamy bilansową nadwyżką w wysokości 326.178 Mkp. 43 fen. Jeżeli uprzytomnimy sobie, iż zysk ten ma swe źródło w bilansowym zysku z nieruchomości (3.280.660 Mkp. 55 fen.), co było następstwem uporządkowania inwentarza nieruchomości, oraz że majątek nasz, przedewszystkiem nieruchomy, jest majątkiem biernym, przeznaczonym w znacznej części na cele szkolne, stwierdzimy, że zysk bilansowy nie jest zyskiem realnym.

Niechaj nam wolno będzie zaznaczyć, że finanse T. S. L. domagają się naprawy. Wielkie pozycje subwencji państwowych winny być co najmniej zredukowane, pozycje natomiast „dary“, „zapisy“ (legaty) winny się znacznie podnieść, a przedewszystkiem do obowiązków ponoszenia ciężarów finansowych całego Towarzystwa Szkoły Ludowej, na cele ogólnokulturalne powinny się poczuwać wszystkie Koła i placówki TSL.

Zamknięcie rachunków Zarządu Głównego T. S. L.

z dniem 31. grudnia 1921. roku.

Obroty w roku 1921.	Winien	Ma
	Mkp.	Mkp.
Kasa	95,172.904·45	94,824.356·21
Rachunki bieżące	68,795.992·57	42,941.098·61
Centralna Składnica książek	1,846.653·92	2,196.270·97
Szkoły	34,958.086·47	7,431.382·56
Wydawnictwa	174.075·50	1,973.346·90
Klisze	183.296·—	82.493·—
Przewodnik Oświatowy	160.156·—	1.093·—
Dar Narodowy 3. Maja	165.733·34	3,171.351·13
Nieruchomości	659.229·71	2,762.030·26
Wkłady	—	19,347·46
Lokacja funduszów	2,705.607·24	22·01
Fundusz Daru Grunwaldzkiego	982·99	8.484·14
„ Spółki Wydawniczej	—	27.000·—
„ żelazny	—	4.000·—
„ imienia Klipunowskiego	—	221·61
„ „ Florjanki	—	129·08
„ „ Wyspiańskiego	—	105·88
„ „ Sysaka	—	3·60
„ „ Zubrzyckiego	—	28·02
„ „ Gorzellanówny	—	—
(depozyt)	—	48·69
Fundusz kulturalny kresów wscho- dnych	—	2,701.500·—
Fundusz imienia Weydlicha	22·01	—
Dary i subwencje	6,437.542·66	56,003.968·58
Dary w książkach	82.368·07	—
Sekcja wycieczkowa	—	47.807·—
Płace	2,068.363·58	—
Opał i światło	195.542·50	37.425·—
Koszta podróży	156.044·—	—
Przybory biurowe	82.346·50	—
Portorja	45.377·98	—
Odsetki	104.411·48	656.773·54
Czasopisma	24.218·—	—
Realność w Krakowie	25.861·02	—
Różne	934.676·17	89.204·91
	<u>214,979.492·16</u>	<u>214,979.492·16</u>

Rachunek strat i zysków za czas od 1 stycznia do 31 grudnia 1921.

	Straty.	Mkp.	Mkp.
Szkoły	27,526.703	91	
Przewodnik Oświatowy	159.063	—	
Długi pipoteczne	111.608	27	
Dary w książkach	82.368	07	
Administracja	2,853.437	78	
Fundusz na utrzymanie szkół śląsk.	22,855.000	—	
Fundusz na nieściągalne wierzytel- ności	5,000.000	—	
Przyrost majątku w 1921 r.	326.178	43	58,914.359·46

	Zyski.	Mkp.	Mkp.
Centralna Składnica książek	1,306.000	85	
Wydawnictwa	1,616.652	89	
Klisze	71.847	—	
Dar Narodowy 3. Maja	3,005.617	79	
Nieruchomości	3,280.660	55	
Subwencje i dary	49,566.425	92	
Sekcja wycieczkowa	47.807	—	
Wkładki	19.347	46	58,914.359·46

Bilans Zarządu Głównego T. S. L. w dniu 31 grudnia 1921 roku.

	Stan czynny.	Mkp.
Kasa	403.818	16
Rachunki bieżące (per saldo)	27,631.552	11
Centralna Składnica książek	1,116.957	10
Wydawnictwa	106.746	30
Klisze	192.650	—
Nieruchomości	4,477.860	—
Lokacja funduszków	3,038.746	74
Razem	36 968.330	41

	Stan bierny.	Mkp.
Długi hipoteczne	1,561.608	27
Fundusz Daru Grunwaldzkiego	150.579	36
„ imienia Bandrowskiego	54.500	—
„ Spółki Wydawniczej	1,056.650	—
Do przeniesienia	2,823.337	63

		Mkp.
	Z przeniesienia	2,823.337·63
Fundusz żelazny		107.164·59
" imienia Adama		1.545·39
" " Preisendanza		8.687—
" " Potockiego		77·828·06
" " Czerniewicza		5.301·64
" na kupno gruntów dla wschodnich szkół		886·20
" imienia Klipunowskiego		1.976·83
" " Butkowskiego		2.437·37
" " Florjanki		4.400·26
" " Księdza Żulińskiego		725·95
" " Wyspiańskiego		1.149·83
" " Sysaka		731·61
" " Zubrzyckiego		9.220·84
" " Maćkowa		11.058·14
" " Koziobrodzkiej		175—
" na czytelnię w Bełzie		350—
" Gorzelańowy (depozyt)		750·45
" kulturalny kresów wschodnich		2,701.500—
" na utrzymanie szkół śląskich		22,855.000—
" na nieściągalne wierzytelności		5,000.000—
Majątek czysty		3,354.103·62
	<u>Razem</u>	<u>36,968.330.41</u>

ZARZĄD GŁÓWNY TOWARZYSTWA SZKOŁY LUDOWEJ

Dr. Ernest Adam

prezes.

Aniela Alexandrowiczówna, Witold Ostrowski, Wincenty Sikora,
wiceprezisi.

Dr. Piotr Hrabyk, Andrzej Nowak, Dr. Zdzisław Próchnicki,
sekretarze.

Piotr Liszkowicz

skarbnik.

RADA NADZORCZA TOWARZYSTWA SZKOŁY LUDOWEJ

Dr. Stefan Surzycki

przewodniczący.

Edward Kostecki

sekretarz.

Tadeusz Cieński, Dr. Stanisław Głabiński, Antoni Kolarz,
Dr. Kazimierz Kumaniecki, Jan Zamorski,
członkowie.

Sprawozdanie Rady Nadzorczej T. S. L.

Rada Nadzorcza powołana statutowo do kontroli nad działalnością Zarządu głównego w sprawach kasowych i rachunkowych przeprowadziła skontrum kasy i sprawdziła zgodność ksiąg kasowych.

Rada Nadzorcza przeprowadziła kontrolę nad wszystkimi gałęziami pracy Zarządu Głównego, a w szczególności co do stanu majątku, funduszy, depozytów, oraz długów Towarzystwa.

Na tej podstawie Rada Nadzorcza stwierdza, że działalność Zarządu Głównego odpowiadała zadaniom, zarówno pod względem sprawności, jak i pod względem konieczności przestrzegania zasad oszczędności w administracji.

Rozpoczęta w latach poprzednich, a niestety przerwana inwentaryzacja nieruchomości została do pewnego stopnia ukończona w roku sprawozdawczym. O ile materiały i informacje, znajdujące się w Zarządzie Głównym, oraz przesyłane przez Zarządy Kół i Związków Okręgowych na to pozwalały.

Pod tym względem Rada Nadzorcza z przykrością stwierdza, że współdziałanie Zarządów Kół i Związków Okręgowych T. S. L. z Zarządem Głównym jest nader słabe, Zarządy Kół interesują się z reguły niewiele utrwaleniem i podniesieniem sprawności finansowej Towarzystwa.

Rada Nadzorcza równocześnie z zadowoleniem stwierdza, że, w miarę zmieniających się stosunków, T. S. L. zajmuje właściwie sobie stanowisko w społeczeństwie, a objęte funkcje usiłuje spełnić w miarę możliwości.

Rada Nadzorcza wnosi: Walny Zjazd uchwali:

1. Walny Zjazd T. S. L. przyjmuje do zatwierdzającej wiadomości sprawozdanie Zarządu Głównego i Rady Nadzorczej T. S. L.

2. Walny Zjazd udziela Zarządowi Głównemu T. S. L. absolutorjum z czynności i rachunków za rok 1921.

RADA NADZORCZA T. S. L.

Dr Stefan Surzycki
przewodniczący.

Edward Kostecki
sekretarz.

Tadeusz Cieński,

Dr. Stanisław Głąbiński,

Antoni Kolarz,

Dr. Kazimierz Kumamiecki,

Jan Zamorski.

członkowie.

Członkowie honorowi T. S. L.

Dr. Ernest Adam
Aniela Alexandrowiczówna
† Adam Asnyk
Arcybiskup X. Dr. Józef Bilczewski
† Dr. Ernest Bandrowski
† Hilary Filasiewicz
† Erazm Jerzmanowski
† Marja Konopnicka
† Zygmunt Miłkowski
† Eliza Orzeszkowa
† K. Prószyński (K. Promyk)
Marja Siedlecka

Zestawienie działalności Kół Towa-

Liczba porz.	Koło T. S. L.	Rok założenia	Liczba członków	Szkoly powsz. utrzym. lub pod opieką Kola	Szkoly uzupeł. przem. handlowe i zawodowe	Kursy dla doroslych analfabetow	Ogniska terminatorow	Bursy	Ochronki	Domy ludowe	Biblioteki miejskie	Wypożycz. książek
1	Andrychów	1904	43									
2	Baligród	1911	60	1								1
3	Biała	1893	275			1		1				1
4	Bircza	1903	63			2						1
5	Bochnia	1896	446		1						1	19
6	Bolechów	1903	94									
7	Brzeżany	1893	300	1		15						
8	Brzozów	1908	104									5
9	Brzesko	1900	132									1
10	Brzostek	1908	58									5
11	Brzeszcze	1906	244						1			2
12	Buczacz	1904	141	4		46		1	3	1		4
13	Bukowsko	1920	24			1						1
14	Busk	1903	47									1
15	Chrzanów	1906	197									2
16	Ciężkowice	1893	80			1						1
17	Czarny Dunajec	1906	30									
18	Czernichów	1901	42									2
19	Czortków	1905	238	3							1	
20	Dąbrowa	1900	96									1
21	Dobromil	1894	98	1								1
22	Drohobycz	1892	503	6						4		22
23	Dąbrówka niemiecka	1914	117									1
24	Gliniany	1901	131	2						1		
25	Grodzisko	1904	69									1
26	Gródek Jagielloński	1907	?					1		3		
27	Grzymałów	1903	95									1
28	Horodenka	1902	80					1		1	1	1
29	Husiatyn	1896	41	1								
30	Jarosław	1899	123	2								
31	Kałusz	1911	420	3				1		1	1	1
32	Kamionka Strumiłowa	1903	205	1					1	1		14
33	Kołomyja	1892	802		2			1	1	1		1
34	Kopczyńce	1907									1	1
35	Kraków I.	1892	800	1	1				1			1
36	Kraków VI.	1904	670								2	
37	Kraków IX.	1910										
38	Krasne	1903	43	1								
39	Krościenko n. D.	1902	80								1	
40	Kęty	1908	152								2	
41	Krynica	1911	91									1
42	Kurowice	1921	53			1						
43	Leszczyny	1908	72						1			
44	Leżajsk	1904	47	1 ¹⁾								1
45	Lipnica Wielka	1920	60			1						1
46	Liszki	1911	120									1

1) Szkoła średnia

rzystwa Szkoły Ludowej w 1921 r.

Liczba porz.	Wypożycz. książek po- łącz. z czytelną pami-	Biblioteki ruchome	Książek ogółem	Odczyty			Obchody narod.	Przedstawienia amat. dla ludzi i młodzieży	Wycieczki	W roku 1921 wynosiły			
				z obrazami świet- nymi	bez obrazów świet- nych	Wiece i zjazdy oświa- towe				dochody		wydatki	
										Mk.	l.	Mk.	l.
1							1			11.040	99	9.160	40
2			495		6		1	2		6.171	04	506	40
3	5		1.125	3	12		2			197.054	39	90.455	50
4			400	6	5	2		8		42.335	67	16.155	—
5			2.268	30	59	1	1	2		191.854	34	177.859	79
6	1		584				1			23.128	—	12.826	—
7	12				8		4	4		74.063	77	48.397	—
8	1		2.350		3	1	1	1		46.504	33	36.741	—
9			743				1			62.016	85	33.326	98
10			575		25		2	2		10.457	58	8.710	60
11			1.451		2		2	14		127.394	12	52.056	21
12			240	4	3	1	3	2		59.997	17	36.786	—
13			228		2		2			32.771	50	31.570	26
14			243				1	3		69.019	20	32.717	85
15			112		10		2	1		45.156	—	11.156	—
16			612		4		1	1		17.930	66	7.713	40
17					3		1			?		?	
18			1.200				1	3		43.280	84	32.290	84
19	4	1	800				1	2	1	190.738	70	155.810	33
20			620				1	2		61.274	—	60.783	—
21	6	5	401		10		4			16.600	—	14.200	—
22	4		1.055		12		1			46.587	69	50.094	62
23			300	1			1	10		47.612	87	3.000	—
24	7		1.130		12		5	7		160.307	16	158.448	30
25			975			1	1			6.329	—	5.575	—
26													
27			118				1	10		763.187	—	763.187	—
28	1		538			3	2	2		161.853	43	65.863	53
29	8		179		39		5	11		26.990	—	26.990	—
30	4		500			2	1	10		102.991	40	15.108	—
31		6	1.545				1			30.809	47	10.779	—
32	2		1.864		12		10	7	1	314.379	34	245.471	08
33			1.750				1	1		1,235.772	19	687.719	74
34		2	600		10		3	2		90.067	—	43.177	—
35			700							1,500.000	—	1,400.000	—
36			105				7	4		131.618	42	85.959	50
37										505.129	—	27.380	—
38	1		72		5					1.167	—	1.150	—
39	1							2		103.000	—	103.000	—
40			1.744	6	2		2	2		110.232	93	97.189	39
41	1		338		4		1	8		78.827	—	62.660	—
42	1		173		2		1	5		27.700	—	15.600	—
43	1		257		10		2	3	1	649.680	50	406.570	—
44			401		2		1	5		2.700	—	2.700	—
45	1		550	2	7		1	5	1	37.694 ¹⁾	—	13.001 ²⁾	40
46			195		3	1	1			15.423	63	15.157	68

¹⁾ + 593.70 kor. czes. — ²⁾ + 366 kor. czes.

Liczba porz.	Koło T. S. L.	Rok założenia	Liczba członków	Szkoły powsz. utrzym. lub pod opieką Koła	Szkoły uzupeł. przem. handlowe i zawodowe	Kursy dla dorosłych analfabetów	Ogólna terminia orów	Bursy	Ochronki	Domy ludowe	Biblioteki miejskie	Wypożycz. książek
47	Lutowska	1910	57									1
48	Lwów I.	1892	411			1		1				1
49	Lwów V. techniczne	1902										1
50	Maków	1905										1
51	Mosty Wielkie	1904	58								1	3
52	Nadwórna	1906	234	6								6
53	Nowy Targ	1892			1						1	9
54	Niżniów	1920	59	1								1
55	Nowotaniec	1920	77									1
56	Olesko	1902	74							1		
57	Piwniczna	1909	46			1						1
58	Przemysł I.	1893	1,585	18		4				1	1	11
59	Przemysłany	1898	115	1							1 ³	1
60	Przeworsk	1904	120								1	31
61	Raciborsko	1921	41									
62	Radymno	1903	42									1
63	Rawa Ruska	1902	175	12	1	2		1		1	1	9
64	Rohatyn	1901	142	1							1	1
65	Rzeszów	1907	157								1	32
66	Rudki	1903	96	1								1
67	Rozdół	1921	91			1						
68	Raciborsko	1921	41									
69	Sambr	1894	187									14
70	Sanok	1893	375			1					1	
71	Sędziszów	1919	165									
72	Sieniawa	1894	120									
73	Siersza Wodna	1908	83									1
74	Skalat	1902	85	8				1	2			
75	Sokal	1904	68	10								
76	Stanisławów	1892	302	12							1	2
77	Stryj	1896	247			1						2
78	Tarnów	1890	699		1						1	36
79	Tłuste	1907	58	3							1	1
80	Trembowla	1899	170	10 ¹						3		1
81	Turka	1894		3								3
82	Tymbark	1905										
83	Tyśmienica	1902	56							1		
84	Ujście Solne	1919	30								1	1
85	Wadowice	1895	320									1
86	Wieliczka	1902	152	1 ²								1
87	Węgierska Górka	1919	144									1
88	Zagórz	1907	116	1								2
89	Zubrzyca Dolna	1920	53									1
90	Zbaraż	1902	120	2				1			1	
91	Zborów	1903	100									2
92	Złoczów	1892	140	2							1	5
93	Żmigród	1908	45									1
94	Żółkiew	1901	211									
Razem			15.263	121*	7	80	—	10	9	19	25	283

¹⁾ 1 szkoła średnia. ²⁾ 1 seminarjum żeńskie. ³⁾ biblioteka zniszczona. ⁴⁾ w tem 2 szkoły średnie i seminarjum żeńskie.

Liczba porz.	Wypożycz. książek połącz. z czytelnia pism	Biblioteki ruchome	Książek ogółem	Odczyty		Wiec i zjazdy oświatowe	Obchody narod.	Przedstawienia amat. dla ludu i młodzieży	Wycieczki	W roku 1921 były			
				z obrazami świetlnymi	bez obrazów świetlnych					dochody		wydatki	
										Mk.	£.	Mk.	£.
47			150							929	—	90	30
48										2,162,039	—	1,733,835	—
49			80							2,170	—	642	—
50			418							27,883	56	23,544	40
51			582							12,299	63	11,004	—
52			893							145,081	45	142,649	20
53			900							128,445	39	83,709	85
54			226							59,889	50	23,059	35
55				9						27,886	81	20,457	—
56										28,904	98	20,085	30
57			680							14,498	02	10,763	—
58			5,010							270,048	10	268,606	42
59	17		27		312		78	32		173,373	50	141,187	—
60		1	1,415			1	2	4		50,540	28	41,284	21
61					15				1	25,000	—	13,000	—
62			412				2	2		28,613	82	11,890	50
63			1,210										
64					8	2	6	9		1,350,581	27	1,276,622	50
65	11	11	1,207				1		1	172,846	15	147,021	16
66			10,399				1	7		594,833	55	590,400	54
67		2	1,237				1	4		90,024	83	89,593	—
68			97	9			2	4		8,470	—	7,680	—
69					10		1	4		25,000	—	13,000	—
70			1,000		15		1	8		71,249	—	41,217	40
71		8	1,234		6		2	2		100,430	62	63,648	35
72			492				1			27,667	—	18,705	—
73							3			12,998	57	9,729	60
74			500		8		1			50,809	55	22,322	20
75		1			2		4	5		36,320	—	7,200	—
76	23	6	943		11		1			55,098	79	25,697	10
77			583		37		2			473,831	12	344,001	50
78			527		20		1			275,695	67	228,730	67
79			15,000	3	40		2	1		4,298,994	22	4,264,741	99
80		7	554				1	3		2,930	—	2,277	—
81		1	1,200		48		1	15		215,083	80	215,083	80
82										?		?	
83		1	563				1			?		?	
84							3	6		969	64	?	80
85			456							17,459	09	16,175	—
86			3,500				1			90,593	90	56,048	—
87		2	660				1	1		123,846	44	81,321	35
88		1	477				1	3	1	126,161	46	124,437	46
89			520										
90		1	560				2	5		4,000	—	570	—
91			300				1			375,678	—	277,920	—
92			230							52,000	—	5,000	—
93			200					2		14,119	07	7,941	50
94	5		540				2	1		24,572	50	125	—
140	44		85,028	79	1,027	31	229	302	9	19,376,128	96	15,669,244	05

REDAKTOR: ANDRZEJ NOWAK.

NAKŁADEM ZARZĄDU GŁÓWNEGO TOWARZYSTWA SZKOŁY LUDOWEJ.

DRUKARNIA NAKŁADOWA W KRAKOWIE.